

معرفی یک دانشمند بزرگ

نویسنده: سید حسن تقی زاده

«... بهترین ثناها آنست که بر زبان گزیدگان و اشراف رود.»

کلیده و دمنه

این‌نامه را جناب آقای تقی‌زاده سفیر کبیر سابق ایران در انگلستان در تاریخ هشتم خرداد ۱۳۲۵ بوزارت فرهنگ فرستاده است که ما از نظر شناساندن رجال بزرگ ادب و فرهنگ و بیان شرح زندگانی آنان بدرج آن مبادرت می‌ورزیم، و امیدواریم این بی‌اجازات، موجب رنجش آقای مینوی نشود.

وزارت فرهنگ

البته اطلاع دارند که آقای مجتبی مینوی از فضایی معروف مدتیست در لندن است. مشارالیه که مسلماً یکی از اشخاص فاضل و ادیب درجه اول ایران است و از حیث عمق معلومات اسلامی و احاطه بر تاریخ اسلام و ایران دوره اسلامی و زبان فارسی و عربی و ادبیات آنها، و مخصوصاً آشنائی خیلی وسیع و کامل بتحقیقات علمای مغرب در این رشته‌ها و طریقه انتقادی اروپائی و تبحر کامل در کتب اسلامی از عربی و فارسی و وقوف بر کتب شرقی و غربی در این رشته و مخصوصاً آشنائی بکتابخانه‌های بزرگ اروپا شاید بدون ادبی مبالغه پنج نفر نظیر در بین فضایی ایران ندارد و فعلاً تقریباً بیکار است و عایدی صحیحی برای معیشت ندارد. قبل از جنگ فرنگستان مشارالیه بواسطه بعضی ناملايمات كهاشتغال برشته تحقیقات علمی را در ایران مشکل ساخته بود و حتی شاید امنیت کامل نداشت بفرنگستان آمد و با زحمت شخصی خود از کمک بکارهای علمی ببعضی فرنگیها بعسرت زیاد وضیق معیشت زندگی کرده و بزحمت سد رمق میتوانست بکند در موقع جنگ بکلی تنگدست شد و ناچار در اداره رادیوی انگلیس خدمتی برای نشر اخبار بفارسی قبول نمود. جای کمال تأسف است که چنین شخصی که منبع فیض و منشاء خدمت مفید بمعارف ایران تواند شد بی‌استفاده (یا باصطلاح عربی غیر مستفاد به بماند و مجبور شود بکارهائی که موافق ذوق و طبع او نیست و فایده‌ای هم برای ملتش ندارد مشغول شود. اگر از فضل و علم او قدردانی شده بود حتی در زمان جنگ هم بکار تبلیغات نمپرداخت و راضی‌تر بود که نصف عایدی آن شغل از ممر دیگر خدمت بعلم باو نرسد و از آن کار کناره گیرد.

تصور کردم که حالا که معارف ایران نهضتی دارد و ارباب ذوق و شوق برای معارف ملی و تاریخی و زبان و ادبیات خودمان در تزايد است و مخصوصاً آقای وزیر معارف فعلی^۱ خودشان اهل این رشته از معرفت و از فضایی مملکت ما هستند روا نیست توجهی به آقای مینوی نشود و تذکر را مجاز شمردم و یقین دارم وقتی خاطر شریف جناب آقای وزیر متوجه این مطلب شود بذل عنایتی که درخور آنست فرموده و دستور اقدامی برای استفاده از کمالات این شخص مغتنم خواهند داد و در ضمن کمکی بمعیشت آقای مینوی خواهند فرمود که بسیار حیف است که چنین مرد فاضلی که باید تمام اوقات وی صرف تألیف و نشر و تصحیح و تعلیق بر کتب نفیسه تاریخی بشود مجبور گردد بکارهای غیرمتناسب محض سد رمق مشغول گردد و شب چو عقد نماز بندد در فکر خوراک بامداد فرزند باشد.

^۱ مقصود آقای ملک الشعرا بهار است ظاهراً.

بدیهیست که مقصود اینجانب فقط کمک مالی نبرعی مانند وظیفه مستمری نیست که نه برای خزانة دولت مناسب است و نه باطبع خود مینوی مطابق و چنین چیزی را البته قبول نخواهد کرد بلکه منظور آنست که از این همه کارهای علمی و ادبی و معارفی که در حیطه فعالیت وزارت فرهنگ است و شاید بصد نوع از آنها وجوهی صرف میشود چیزی هم به ایشان محول و خدمتی رجوع شود که به او برسد. مثلا تصور میکنیم اگر عکس گرفتن از نسخه‌های مفید قدیم فارسی و عربی و مراقبت بتصحیح و طبع آنها، و جمع اسناد تاریخی، و تدوین رساله‌هایی راجع بکتابخانه‌های فرنگستان و قسمتهای شرقی آنها، و همچنین کتب و مقالات علمای مستشرق اروپا و شاید مخصوصا تهیه مجموعه خیلی کاملی از فهرست کتب شرقی که در اروپا موجود است و کتبی که فرنگیها در باب ایران نوشته‌اند، و همچنین خرید و تهیه کتب مفیده در این رشته‌ها برای کتابخانه‌های دولتی و ملی ایران و کتابخانه مجلس و غیره، و شاید نوشتن مقالاتی علمی در مجلات علمی ایران مانند مجله آموزش و پرورش، و نیز راهنمایی بمحصلین ایرانی که برای تکمیل معرفت در رشته‌های زبان و تاریخ شرقی بفرنگستان می‌آیند، و سعی منظم در ارسال کلیه اخبار علمی جدید و کتب و مقالات منتشره در اروپا و آمریکا در باب ایران و اسلام بوزارت فرهنگ، و نظیر اینها، باو ارجاع شود مناسب است و اگر خواسته شود ممکن است تألیف یا ترجمه بعضی کتب مخصوصا بایشان رجوع شود و هکذا. و نیز مشارالیه میتواند اگر صلاح بداند راپرتمهای جامع و عمیقی از معارف این سامان و ترتیب مدارس و مخصوصا دارالفنون‌ها مانند اکسفورد و کمبریج و پروگرام آنها و غیره بوزارت مطبوعه منظمآ ارسال دارند. اینها که ذکر شد و کارهای بسیاری نظیر اینها از عهده آقای مینوی ساخته است و بنظر اینجانب بهترین خدمتی که میتوان بایشان رجوع کرد بکار انداختن مایه خود اوست در رشته علوم اسلامی یعنی تاریخ و ادبیات و زبان فارسی و عربی و کتب قدیمه شرقی که رشته اختصاصی خود اوست و به اصطلاح جدید وی «متخصص» این رشته است.

اگر خواسته شود خود اینجانب ممکن است در طریق استفاده از فضائل آقای مینوی اظهار رأی و راهنمایی نمایم حاضرم با ایشان داخل مذاکره شده و پیشنهادهایی بکنیم. در باب میزان مقرری هم تصور میکنیم مبلغی که بعد معتدل کافی برای معیشت مشار الیه باشد او راضی خواهد بود. فعلا زندگی در لندن با قریب شصت لیره در ماه بطور متوسط ممکن است اگر بیشتر از این میسر باشد اندک وسعتی در معاش حاصل میشود و اگر کمتر از این میزان هم باشد ممکنست امر آدم بگذرد نه بسهولت کافی و فراغت حواس...

امیدوارم جواب موافق عاجلی باین تقاضا لطف فرمایند.

سفیر کبیر حسن تقی‌زاده

معرفی يك دانشمند بزرگ

« ... بهترین تنها آنست که بر زبان
کزیدگان و اشراف رود . »
کلیله و دمنه

این نامه را جناب آقای تقی زاده سفیر کبیر سابق ایران در انگلستان در تاریخ هشتم خرداد ۱۳۲۵ بوزارت فرهنگ فرستاده است که ما از نظر شناساندن رجال بزرگ ادب و فرهنگ و بیان شرح زندگانی آنان بدرج آن مبادرت می‌ورزیم ، و امیدواریم این اقدام بی‌اجازت ، موجب رنجش آقای مینوی نشود.

وزارت فرهنگ

الته اطلاع دارند که آقای مجتبی مینوی از فضایی معروف مدنیست در لندن است . مشارالیه که مسلماً یکی از اشخاص فاضل و ادیب درجه اول ایران است و از حیث عمق معلومات اسلامی و احاطه بر تاریخ اسلام و ایران دوره اسلامی و زبان فارسی و عربی و ادبیات آنها، و مخصوصاً آشنائی خیلی وسیع و کامل بتحقیقات علمای مغرب در این رشته ها و طریقه انتقادی اروپائی و تبحر کامل در کتب اسلامی از عربی و فارسی، و وقوف بر کتب شرقی و غربی در این رشته و مخصوصاً آشنائی بکتابخانه های بزرگ اروپا شاید بدون ادنی مبالغه پنج نفر نظیر در بین فضایی ایران ندارد و فعلاً تقریباً بی‌کار است و غایبی صحیحی برای معیشت ندارد . قبل از جنگ فرنگستان مشارالیه بواسطه بعضی ناملايمات که اشتغال برشته تحقیقات علمی را در ایران مشکل ساخته بود و حتی شاید امنیت کامل نداشت فرنگستان آمد و بازحمت شخصی خود از کمک بکارهای علمی بعضی فرنگیها بعسرت زیاد و ضیق معیشت زندگی گسوده و بزحمت سد رمق میتوانست بکند در موقع جنگ بکلی تنگدست شد و ناچار در اداره رادبوی انگلیس خدمتی برای نشر اخبار بفارسی قبول نمود . جای کمال تأسف است که چنین شخصی که منبع فیض و منشاء خدمت مفید به معارف ایران تواند شد بی‌استفاده

(یا با اصطلاح عربی غیر مستفاد به) بماند و مجبور شود بکارهایی که موافق ذوق و طبع او نیست و فایده‌ای هم برای ملتش ندارد مشغول شود. اگر از فضل و علم او قدردانی شده بود حتی در زمان جنگ هم بکار تبلیغات نمیپرداخت و راضی تر بود که نصف عایدی آن شغل از ممر دیگر خدمت بعلم باو برسد و از آن کار کناره گیرد.

تصور کردم که حالا که معارف ایران نهضتی دارد و ارباب ذوق و شوق برای معارف ملی و تاریخی و زبان و ادبیات خودمان در تزیینات و مخصوصاً آقای وزیر معارف فعلی خودشان اهل این رشته از معرفت و از فضیلت مملکت ما هستند، روانیست توجهی به آقای مینوی نشود و تذکر را مجاز شمردم و یقین دارم وقتی خاطر شریف جناب آقای وزیر متوجه این مطلب شود بذل عنایتی که در خور آنست فرموده و دستور اقدامی برای استفاده از کمالات این شخص مغتنم خواهند داد و در ضمن کمایی بمعیشت آقای مینوی خواهند فرمود که بسیار حیف است که چنین مرد فاضلی که باید تمام اوقات وی صرف تألیف و نشر و تصحیح و تعلیق بر کتب نفیسه تاریخی بشود مجبور گردد بکارهای غیر متناسب محض سد رمق مشغول گردد و شب چو عقد نماز بندد در فکر خوراک بامداد فرزند باشد.

بدیهیست که مقصود اینجانب فقط کمک مالی تبرعی مانند وظیفه مستمری نیست که نه برای خزانه دولت مناسب است و نه باطبع خود مینوی مطابق و چنین چیزی را البته قبول نخواهد کرد بلکه منظور آنست که از این همه کارهای علمی و ادبی و معارفی که در حیطه فعالیت وزارت فرهنگ است و شاید بصد نوع از آنها و جوهری صرف میشود چیزی هم به ایشان محول و خدمتی رجوع شود که در اینجا انجام بدهند و به تناسب خدمات انجام شده حقوقی مقرر فرمائید که به او برسد. مثلاً تصور میکنم اگر عکس گرفتن از نسخه‌های مفید قدیم فارسی و عربی و مراقبت بتصحیح و طبع آنها، و جمع اسناد تاریخی، و تدوین رساله‌های راجع بکتابخانه‌های فرنگستان و قسمتهای شرقی آنها، و همچنین کتب و مقالات علمای مستشرق اروپا، و شاید مخصوصاً تهیه مجموعه خیلی کاملی از فهرست کتب شرقی که در اروپا موجود است و کتبی که فرنگیها در باب ایران نوشته‌اند، و همچنین خرید و تهیه کتب مفیده در این رشته‌ها برای

کتابخانه های دولتی و ملی ایران و کتابخانه مجلس و غیره ، و شاید نوشتن مقالانی علمی در مجلات علمی ایران مانند مجله آموزش و پرورش، و نیز راهنمایی بمحصلین ایرانی که برای تکمیل معرفت در رشته های زبان و تاریخ شرقی بفرنگستان می آیند، و سعی منظم در ارسال کلیه اخبار علمی جدید و کتب و مقالات منتشره در اروپا و امریکا در باب ایران و اسلام بوزارت فرهنگ، و نظیر اینها، با وارجاع شود مناسب است و اگر خواسته شود ممکن است تألیف یا ترجمه بعضی کتب مخصوصاً بایشان رجوع شود و هکذا. و نیز مشارالیه میتواند اگر صلاح بدانند راپرت های جامع و عمیقی از معارف این سامان و ترتیب مدارس و مخصوصاً دارالفنون ها مانند اکسفورد و کمبریج و پروگرام آنها و غیره بوزارت متبوعه منظم ارسال دارند. اینها که ذکر شد و کار های بسیاری نظیر اینها از عهده آقای مینوی ساخته است و بنظر اینجانب بهترین خدمتی که میتوان بایشان رجوع کرد بکار انداختن مایه خود اوست در رشته علوم اسلامی یعنی تاریخ و ادبیات و زبان فارسی و عربی و کتب قدیمه شرقی که رشته اختصاصی خود اوست و به اصطلاح جدید وی «متخصص» این رشته است.

اگر خواسته شود خود اینجانب ممکن است در طریق استفاده از فضائل آقای مینوی اظهار رای و راهنمایی نمایم حاضرم با ایشان داخل مذاکره شده و پیشنهادهایی بکنم. در باب میزان مقرری هم تصور میکنم مبلغی که بحد معتدل کافی برای معیشت مشارالیه باشد اوراضی خواهد بود. فعلا زندگی در لندن با قریب شصت ایره در ماه بطور متوسط ممکن است اگر بیشتر از این میسر باشد اندک وسعتی در معاش حاصل میشود و اگر کمتر از این میزان هم باشد ممکنست امر آدم بگذرد نه بسهولت کافی و فراغت حواس

امیدوارم جواب موافق عاجلی باین تقاضا لطف فرمایند.

سفیر کبیر حسن تقی زاده

وزارت فرهنگ ایران (باینکه در ظرف این دو سال میلیونها ریال از بودجه خود در خارجه بمصرف رسانده) باین نامه جوابی مثبت نداده است. تا اقبال چه کند!